

EU-ANNO Masterclasses 17-04-2014

- Masterclass 2 – Sociale Inclusiviteit
- Masterclass 3 – Zorg
- Masterclass 4 – Ecopolicy

Samenvatting.....	3
Programma 17-04-2014.....	6
Opening.....	6
Plenaire aftrap	7
Masterclass 2 – Sociale Inclusiviteit	7
<i>Wat betekent sociale inclusiviteit?</i>	8
<i>Een voorbeeld: Bine & Bouwe Feanwâlden</i>	8
<i>Van vrijwilligers naar dorpsondernemers</i>	9
<i>Verkenning van projecten</i>	10
Masterclass 3 – Zorg.....	11
<i>Dorpshuis Nieuwe Stijl in Burum</i>	11
<i>Healthy Rural Area</i>	13
<i>Uitnodiging aan de partijen in de regio</i>	15
Masterclass 4 – Ecopolicy.....	16
<i>Zeeuws-Vlaanderen</i>	16
<i>Scholen voor Duurzaamheid</i>	16
<i>Foarútsjoch</i>	16
<i>Ecopolicy</i>	18
<i>Vermeende braindrain</i>	19
Plenaire terugkoppeling	20
<i>Masterclass 2: Sociale Inclusiviteit</i>	20
<i>Masterclass 3: Zorg</i>	22
<i>Masterclass 4: Ecopolicy</i>	23
Afsluiting en vervolg.....	24

Inhoud

Samenvatting

Opening (p. 6 / 7)

Sicko Heldoorn, burgemeester van Dantumadiel, heet de aanwezigen welkom bij de masterclasses nr. 2, 3 en 4. Het doel van deze reeks masterclasses is om als regio Noordoost Fryslân gezamenlijk de krachten te bundelen om de resultaten aan te scherpen en evt. op EU-schaal verder te brengen.

Plenaire aftrap (p. 7)

Wim Oosterhuis licht opzet van vandaag toe. Vandaag staan drie masterclasses op het programma: Masterclass 2: Sociale Inclusiviteit, Masterclass 3: Zorg en Masterclass 4: Ecopolity. Aan het einde vindt een plenaire terugkoppeling plaats, zodat alle deelnemers kennis kunnen nemen van elkaars resultaten.

Masterclass 2 - Sociale Inclusiviteit (p. 7-11)

- Nog maar kort de definitie: Organiseer de samenwerking van alle maatschappelijke partijen zodanig dat ze in samenwerking met elkaar een antwoord kunnen geven op maatschappelijke uitdagingen en innovaties. Sociale Inclusiviteit houdt dus in dat je het sociale domein verbindt met energie, wonen, werken en recreëren. Het is niet zelf een project, maar een doorsnijdend onderwerp voor alle andere thema's, net als duurzaamheid en innovatie.
- Wie zijn de spelers? Vertegenwoordigers van alle relevante actoren: ondernemers, maatschappelijke instellingen, onderwijs, ambtenaren en burgers. Al deze spelers zijn essentieel voor het onderwerp. Het is wel nodig dat elke speler een nieuwe houding leert. Kijk nooit alleen vanuit je eigen focus. Die moet je wel scherp krijgen als je een project aan het ontwikkelen bent. De volgende stap is erachter te komen hoe je de andere spelers kunt betrekken zodat ook zij aan het project kunnen bijdragen. Je zou dit het 'nieuwe ondernemerschap' kunnen noemen. Het belangrijkste is: stel de burger centraal. Alles wat je doet moet in het belang zijn van de mensen in het dorp of de wijk. Kom erachter wat zij willen. Dat is vaak iets anders dan ze zeggen, want het is lastig om iets te vragen wat je (nog) niet kent. Probeer dus altijd de gedeelde innovatie-ambitie te vinden.
- De projecten: Er is een hele reeks projecten in beeld gekomen. Gemeenschappelijk element is overal de coöperatie-gedachte. Neem verantwoordelijkheden van de gemeente over, maar zorg ervoor dat je de belangrijke spelers aan boord hebt en dat ook de gemeente vanuit haar nieuwe rol als 'faciliteerder' haar verantwoordelijkheid blijft nemen.
Dit vraagt om een lange adem. Je wilt immers de samenleving meenemen en daarbij vooral ook de positie van jongeren, ouderen en kansarmen verbeteren. Dit kost veel tijd en gaat vaak ten koste van de snelle winst. Probeer dus kleine successen te boeken zodat voor iedereen zichtbaar wordt wat je doet. Maar maak tegelijk duidelijk dat de eerste winst niet hetzelfde is als het hele project. Denk dus niet alleen in projecten, maar in programma's waarin je meerdere projecten kunt schakelen.
- De middelen: Bekijk eerst welke projecten je hebt. Verzin dus geen nieuwe projecten, maar geef een innovatie mee aan de geplande projecten. Dit doe je allereerst door te kijken welke spelers je kunt betrekken. Daarna kijk je samen met de spelers hoe je vanuit de gemeenschappelijke focus de innovatiestap kunt maken. Dit levert alvast meer middelen op dan je in je eentje hebt.

Deze gezamenlijke middelen leveren vervolgens de eigen bijdrage die je nodig hebt als je subsidie wilt.

Richt je niet te veel op een object / gebouw. Je ziet dat het lastig is om een MFC te financieren, maar een vernieuwingsproces in een dorp wel. En daar kun je het MFC slim in mee laten liften.

Staar je niet blind op één fonds. Probeer via je gemeenschappelijke focus ook bronnen aan te boren waar jouw partners toegang toe hebben; dus bijvoorbeeld onderzoeks- en onderwijsprogramma's die via partners in onderzoek en onderwijs binnen bereik komen.

Bedenk dat Europa niet alleen 'halen' betekent, maar ook 'brengen'. Maak dus helder, wat je 'smart specialisation' is. Waarin ben je bijzonder en onderscheidend, en wat heb je anderen dus te bieden?

Masterclass 3 - Zorg (p. 11-16)

- De masterclass werd geopend met een presentatie over het Dorpsportaal Burum, de praktische uitvoering van een van de projecten in Vital Rural Area. Je zag daarin hoe sociale cohesie vorm en inhoud kan krijgen op dorpsniveau. In de aansluitende discussie ging het om de vraag hoe dit kunt verder kunt brengen als een voorbeeld voor verdere uitwerking, verdieping en aanscherping.
- In de tweede presentatie stond het vervolg van het partnerschap van Vital Rural Area centraal, maar dan met een nieuwe focus. In Vital project hebben een aantal sterke partners elkaar gevonden die ook met elkaar willen doorwerken. Je zou de zeven thema's uit het project nieuw kunnen schakelen en een nieuwe focus kunnen geven: van 'zorg' naar 'health'. Gezondheid is een zeer relevant, en tegelijk ook een rijk onderwerp. Het raakt vele doelgroepen en sectoren.
- Onder de titel 'Healthy Rural Area' is een kader geschetst voor een nieuw EU-project. Je kunt daarbij onder andere aanknopen bij een van de ontwikkelingen die binnen Vital hebben plaatsgevonden: de 'living lab', een soort experimentele opstelling voor het testen van innovaties in een real life situatie. Je bereikt daardoor twee doelen: a) een concreet voorbeeld in de praktijk van de regio voor de realisering van innovaties, en b) een verbinding leggen met de regionale en Europese innovatie-opgave.
- Het MKB speelt hier een essentiële rol in. Ondernemers zijn bij uitstek degenen die innoveren, en specifiek de sociale en maatschappelijk verantwoorde ondernemers.
- De kennisinstellingen zouden een veel prominentere rol moeten en kunnen spelen. Beleid en innovaties in de regio zijn nog te weinig ingebed in de opleidingen.
- Het kader dat in de masterclass voor het vervolgproject is geschetst zou vervolgens vanuit de regio met content gevuld kunnen en moeten worden. Dit is dus een oproep aan de partijen in de regio. Die opgave wordt hierbij aan de regionale spelers meegegeven. De eindconclusie was, om nu eerst met de achterban van de betrokken spelers te gaan praten en daarna opnieuw in één of meerdere masterclasses bij elkaar te komen voor verdere uitwerking.

Masterclass 4 - Ecopolicy (p. 16-20)

- Het ging in deze masterclass om de aandachtspunten krimp en leefbaarheid en de rol die jongeren hierin kunnen spelen. Zij kunnen beter dan wie ook hun perspectief onder de aandacht brengen en van daaruit adviezen en mogelijke oplossingen uitwerken. De masterclass ging erover hoe je in gesprek kunt komen met jongeren en hoe je de complexiteit van deze vraagstukken aan hun duidelijk kunt maken.

- Een van de presentaties in deze masterclass werd verzorgd door een groep jonge adviseurs van het Dockinga College. Zij hebben in drie werkgroepen (recreatie, wonen en werken) per thema gezocht naar mogelijkheden om jonge mensen in de regio te houden en naar de regio toe te trekken.
- Daarna ging de masterclass in op de manier om de complexiteit van vraagstukken van krimp en leefbaarheid onder de knie te krijgen en in netwerken te leren denken en werken. Dit kun je doen via het simulatiespel Ecopolicy, waarin de economische en ecologische gevolgen van je handelen indrukwekkend voelbaar en beleefbaar gemaakt worden.
- Ten slotte spitste de discussie zich toe op een manier om een vervolg te geven aan de partnerschappen die gevormd zijn. Het gedachtegoed achter Ecopolicy, dus de problematiek in al zijn dimensies te leren bekijken en behandelen, systemisch keren kijken naar complexe vraagstukken en als samenhangend geheel te leren aanpakken – dit alles zou ook bij docenten meer aandacht moeten krijgen.

Afsluiting en uitnodiging voor het vervolg (p. 24)

- De volgende sessie van vier masterclasses vindt plaats op 15-05. Dan staan de onderwerpen water, energie, duurzaamheid en groene mobiliteit centraal – allemaal thema's die in Vital een rol hebben gespeeld en die in de masterclasses met de inbreng van iedereen verdiept zullen worden.
- Daarna volgt nog een sessie op 28-05. Dan staan de onderwerpen innovatie in MKB en onderwijs, agrobuisness en biobased economy op de agenda.
- Op 06-07 is de wrap up van alle masterclasses tijdens de afsluitende bijeenkomst van het Europese project Vital Rural Area gepland. Het gaat om terugblikken op de resultaten en zeker ook om vooruitkijken naar het vervolg. Iedereen is van harte welkom.
- **Deze masterclasses zijn een waardevol startpunt van een intensieve verkenning in de regio. Maar we zijn er nog lang niet. Willen we echte resultaten bereiken moeten we vanaf nu intensief blijven samenwerken. Daarin speelt de Kenniswerkplaats Noordoost Fryslân een centrale rol. Wie voorstellen en bijdragen heeft kan deze kenbaar maken via de contactpagina op kenniswerkplaatsnoordoostfryslan.nl/. Van daaruit kunnen alle vervolgacties worden gebundeld.**

Programma 17-04-2014

Sicko Heldoorn , Burgemeester van Dantumadiel	Plenaire opening
Wim Oosterhuis , Beleidsmedewerker Dantumadiel / Vital Rural Area	Gemeenschappelijke aftrap
Willem Foorthuis , AOC Terra / Kenniswerkplaats Noordoost Fryslân	Masterclass 2 – Sociale Inclusiviteit
Peter Laan , Faro Advies / Vital Rural Area	Masterclass 3 – Zorg
Mike van de Wijnkel , Van de Wijnkel Adviezen / Vital Rural Area	Masterclass 4 – Ecopolicy
Pieter van der Werff , Nordwin College / Kenniswerkplaats Noordoost Fryslân	Gemeenschappelijke terugkoppeling
Andree Hofer , Beleidsmedewerker Dantumadiel / Vital Rural Area	Afsluiting en

 Drie parallelle masterclasses

Opening

Sicko Heldoorn, burgemeester van Dantumadiel, heet de aanwezigen welkom bij de masterclasses nr. 2, 3 en 4. Het doel van deze reeks masterclasses is om als regio Noordoost Fryslân gezamenlijk de krachten te bundelen om de resultaten aan te scherpen en evt. op EU-schaal verder te brengen. In de regio Noordoost Fryslân werken de zes gemeenten en de provincie samen aan de sociaal economische ontwikkeling door uitvoering te geven aan de Agenda Netwerk Noordoost (ANNO). De Agenda Netwerk Noordoost is het uitvoeringsprogramma van het Sociaal Economisch Masterplan "Netwerk Noordoost - wonen en werken in netwerken". Hierin heeft de regio een duidelijke visie gevormd waarin zij anticipeert op de toekomst met een sociaal economische agenda voor de komende jaren. Alle partijen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de agenda. Ook het maatschappelijk veld heeft hierbij een belangrijke rol. Het team van Netwerk Noordoost ondersteunt de partijen in Noordoost Fryslân om de Agenda Netwerk Noordoost ten uitvoer te brengen.

Daarnaast is er in de regio Noordoost Fryslân de afgelopen jaren het Europese project Vital Rural Area uitgevoerd. In dit project werd onder andere in Burum het 'Dorpshuis Nieuwe Stijl' ontwikkeld. Daaronder valt ook het dorpsportaal met een aantal diensten op het gebied van zorg en welzijn.

Nu wordt er in de regio vanuit de Agenda Netwerk Noordoost met diverse partijen nagedacht over een mogelijk vervolg in Europa, waarin kennis en ervaring vanuit Vital Rural Area wordt meegenomen. De regio ziet regionaal geprogrammeerde samenwerking als kernpunt. De nu georgani-

seerde masterclasses zijn bedoeld om krachten en kennis uit de regio verder te bundelen, te delen en te ontwikkelen. Door het vanuit verschillende thematieken benaderen van bepaalde ontwikkelingen kunnen de netwerken in de regio verder worden uitgerold, op een dusdanige wijze dat in de benadering van projecten, de regio als een living lab kan worden beschouwd.

Heldoorn wenst de aanwezigen een vruchtbare samenwerking in de huidige masterclasses toe en hoopt op concrete resultaten aan het einde van de serie in juli.

Plenaire aftrap

Wim Oosterhuis licht opzet van vandaag toe. In maart heeft de eerste masterclass plaatsgevonden (kick-off, 13-03-2014). Toen is onder andere verkend welke Europese subsidies er zijn, welke focus ze hebben en welke onderwerpen voor de regio van belang kunnen zijn.

Vandaag staan drie masterclasses op het programma:

1. Masterclass 2: sociale inclusiviteit,
2. Masterclass 3: zorg
3. Masterclass 4: ecopolitics

In elke masterclass zijn een of meer themapresentaties gepland. Daarnaast wordt in de masterclasses een antwoord gezocht op de volgende vragen:

- Welke opgaven heeft de regio m.b.t. het thema)
- Welke projecten zijn in ontwikkeling?
- Welke nieuwe ideeën zijn er?
- Mis je nog projecten of thema's
- Samenwerking: Zijn er al mensen met deze thema's bezig? Of willen er mensen mee bezig?
- Missen we hier ook potentiële partners aan tafel? Nationaal / internationaal?
- Zijn er al financiën voor? Link naar Europa

Tussen de drie masterclasses van vandaag bestaat een thematisch verband. Aan het einde vindt een plenaire terugkoppeling plaats, zodat alle deelnemers kennis kunnen nemen van elkaars resultaten.

Masterclass 2 – Sociale Inclusiviteit

Na een korte voorstelronde stelt gespreksleider Willem Foorthuis vast dat er alvast aan een belangrijke voorwaarde voor sociale Inclusiviteit is voldaan: er zitten vertegenwoordigers van zowel ondernemers, maatschappelijke organisaties, onderwijs als burgers aan tafel.

Wat betekent sociale inclusiviteit?

- Alle maatschappelijke spelers (dus bedrijfsleven, overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijs&onderzoek en burgers) organiseren hun samenwerking zodanig dat zij gemeenschappelijk vorm en inhoud geven aan het maatschappelijke leven en maatschappelijke innovaties. Dat wil dus zeggen dat we de samenwerking tussen alle maatschappelijke spelers zo organiseren, dat iedereen mee kan doen.
- Het gaat dus om het vormen van nieuwe allianties: maak combinaties en werk versnippering tegen. Denk aan het belang voor de regio, en bekijk dan waar je eigen plaats is, wat jij en je eigen organisatie eraan kan bijdragen en wat er zelf mee opschiet.
- Dat betekent dat sociale inclusiviteit geen thema en geen project op zich kan zijn. Het is een doorsnijdend thema dat voor alle projecten in de regio van toepassing is.

Sociale Inclusiviteit is ook een van de belangrijke doelen in het Europese beleid. We hadden in Masterclass 1 al besproken dat de EU voor de komende periode drie samenhangende doelen heeft opgesteld (EUROPE 2020):

1. Slimme groei
2. Duurzame groei
3. Inclusieve groei

- minder mensen aan de kant
- meer mensen naar werk
- minder armoede

Hoe werken we vandaag en hoe kunnen we dat verbeteren?

Nu pakken we elk een stuk van de taart. We weten hoe dat moet, en we doen het goed. Maar we moeten proberen eerst maar de hele taart in het oog te krijgen en hem daarna pas in stukken verdelen, dan kunnen we aan elke taartpunt een sociaal aspect meegeven. We moeten dus zoeken naar wat we samen kunnen bijdragen. De vraag is alleen: hoe krijg je dat voor elkaar? Hoe organiseren we die nieuwe samenwerking?

Maar welke rol speelt de burger hierin? Kunnen we de definitie wat aanscherpen? Wat doen we met mensen die een extra stukje nodig hebben om zichzelf te kunnen redden?

Een voorbeeld: Bine & Bouwe Feanwâlden

Tinke Noest, Radar Advies, ondersteunt bewoners van Feanwâlden. Ze gaan samen inventariseren wat de wensen, verlangens en behoeften zijn in het dorp. Daarvoor interviewen bewoners elkaar: wat leeft hier, wat kan worden versterkt, hoe pakken we dat aan, hoe kunnen we meer met elkaar en voor elkaar betekenen? 9 mensen in et dorp zijn hier nu actief mee aan de slag gegaan.

Nu de maatschappij aan het veranderen is ligt er een kans om te sturen in de richting die de mensen zelf willen. Het zou bijvoorbeeld mooi zijn als budgetten van de gemeente doorgesluist kunnen worden. Mensen kunnen dan zelf diensten uitvoeren die nu nog dor de gemeente worden gedaan. Je hebt dan meer verantwoordelijkheid en meer zeggenschap op wat er gebeurt en hoe het gebeurt. Bovendien kun je mensen uit een uitkering halen en taken uitvoeren die voor het dorp van belang zijn.

Het is belangrijk dat de gemeente zich vervolgens anders opstelt. Zij verandert van bepaler naar faciliteerder.

Maar de gemeente moet ook mee-bewegen en mee-leren. Je moet bijvoorbeeld mensen met een uitkering anders benaderen. Het helpt niet bepaald wanneer ze een brief krijgen waarin staat “je moet meewerken aan Bine & Bouwe, anders krijg je sancties.” Mensen moeten eerst begrijpen dat ze er zelf beter van kunnen worden, dat er kansen voor hen liggen.

Het doel is om met de werkgroep concrete projecten voor te bereiden die de bewoners samen kunnen uitvoeren en waar ze precies die ondersteuning bij kunnen krijgen die ze nodig hebben en zelf wensen. In het ideale geval kun je samenwerkingsvormen bereiken tussen allerlei spelers, in het dorp, maar ter ondersteuning ook van daarbuiten

Wat zijn de ervaringen tot nu toe? Gebeurt dit ook in andere dorpen?

- De Interactie met de gemeente zou beter kunnen. Het gedrag van de gemeente is nog bepaald door de oude structuur.
- Op papier is het zeer vernieuwend, maar de in praktijk is weerbarstig. Je moet kleine stappen zetten. het veel minder vernieuwend.
- Veel verenigingen van plaatselijk belang zijn met soortgelijke processen bezig: de formalisering van zelfregulering. Je moet dit vanuit de vereniging goed coördineren, maar tegelijkertijd moet je ook durven loslaten. Er is nieuw beleid, maar vaak staan mensen hier afwachgend tegenover. Je moet goed kunnen uitleggen wat de baten zijn.
- Mobiliseren lukt vaak nog wel, maar je moet niet belemmerd worden. Het vraagt om een actieve houding vanuit de gemeente. Je hebt betrokkenheid en cohesie nodig, niet alleen binnen het dorp, maar ook tussen de verschillende spelers.
- Je moet als dorp stevig in je schoenen staan, vastberaden zijn en een lange adem hebben.
- Partour heeft het Netwerk Duurzame Dorpen opgezet. Mensen komen zelf met initiatieven. Het begint vaak met groenonderhoud en alternatieve energievoorziening. Partour is faciliterend maar ook terughoudend, de lead blijft bij initiatiefnemers.
- In Buitenpost is een stichting opgericht voor de overname van het openbare zwembad vanuit plaatselijk belang.

Van vrijwilligers naar dorpsondernemers

Kun je dit allemaal laten dragen door vrijwilligers?

- Hier zit een groot afbreukrisico in. Je kunt niet verwachten dat mensen dit op den duur allemaal op vrijwillige basis gaan doen. **Burgers moeten de kans krijgen en de kans pakken om dorpsondernemers te worden.** Eigenlijk moeten we een nieuw pad inslaan. Het moet niet meer rusten op de schouders van vrijwilligers.
- Net zoals ondernemers moet je tijd investeren in innovatie, maar op een bepaald moment moet je de omslag naar een verdienmodel kunnen maken.
- Maar er zit en spanningsveld in de gemeentelijke organisatie. Die moet van binnenuit veranderen om innovaties mogelijk te maken.
- Tegelijkertijd moet de gemeente ook een schaal hoger kijken dan het individuele dorp. Hier komt de regio weer in het zicht. Als je erin slaagt initiatieven op regionale schaal te bundelen kun je een schaa sprong maken. Wel ervoor waken dat de individuele dorpen en burgers niet ondergesneeuwd raken.

Verkenning van projecten

De masterclass gaat uit elkaar in werkgroepen om na te gaan welke projecten er al zijn. Want die bieden vaak voldoende aanknopingspunten om op door te borduren. Laten we na de verkenning proberen om de projecten alvast te groeperen en een soort kleien programma's te bouwen. Elk van de projecten zou in het ideale geval ook een sociale agenda moeten hebben.

Is aansluiten bij wat er al is een goede aanpak?

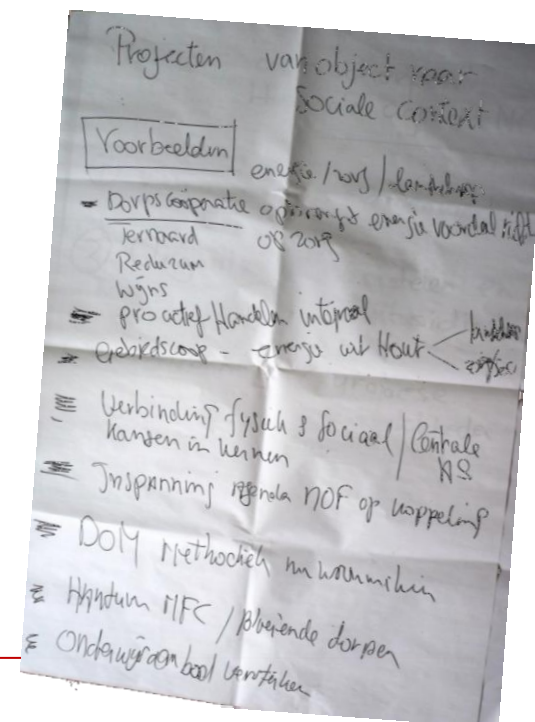
Ja, SNN zit ook in transformatie. We willen ons omvormen tot een netwerkorganisatie die meedenkt. Begint inderdaad met projecten. Vertrekpunt is wat je zelf belangrijk vindt. Vervolgens bekijk je hoe je daar komt. Daar wil SNN graag over meedenken?

Er worden kleine denktanks gevormd waarbij grote en kleine spelers in gemengde teams aan het werk gaan.

De resultaten: energie – wonen – leefomgeving – zorg

- Ternaard: Dorpscoöperatie met molen en zonnepanelen ook voor huurwoningen, inkomsten in dorpsfonds, fonds gebruikt voor zorg.
Huursector / woningcorporatie wordt ook meegenomen. Energie is invorderingsmodel voor zorg.
- Ook in Reduzem, in samenwerking met de Grontmij. In Wijns iets vergelijkbaars. Daar levert de molen inkomsten ten bate van dorp.
Reduzem leverde toen geld op maar mede door traagheid gemeente stokte het.
- Daarna eigen woningstichting opgericht door bewoners. Er gebeurt veel in Reduzem, komt uit bewoners, het dorp is een voorbeeld voor sociale inclusiviteit. Ook mensen die wat moeilijker mee konden komen zijn intensief betrokken bij de projecten door de bewoners. De gemeente gaf een jaar lang het uitkeringsbedrag mee voor nieuw gecreëerde banen.
- Energie uit hout, biomassa, verwarmen zwembaden, overheidsgebouwen.
- Opnamestop bejaardenhuis Veenwouden, wat kun je daar als dorp aan doen? Proactief handelen, laat je gebeuren wat er gebeurt?
- Voorbeeld over zoeken naar nieuwe vormen zorg aanbieden voor zwaardere zorgcliënten
- Kansen in Kernen, Centrale As loopt door 6 dorpen. In het infrastructurele deel, rondom tracé, ziet men kansen (Grontmij) om zaken te realiseren die buiten infra liggen. Mogelijkheden om sociale integrale agenda te koppelen aan centrale as. Zijn al sessies met dorpen gehouden, komende periode zal dit intensief worden opgepakt.

Gaan ze de komende periode mee aan de slag. Uitvoering pas na gereedheid centrale as 2015/2017 In Garijp begint dit in de loop van volgend jaar omdat men daar eerder klaar is met dat deel.

- Vanuit ANNO ziet met kansen om in de implementatiefase goede verbindingen te zoeken met bedrijfsleven. Het idee is om zaken veel meer te verbinden naar maatschappelijke organisaties, groen, blauw. Handiger op elkaar afstemmen en verbinden, meer met minder doen. Slimmer, minder bestuurlijke drukte.
- Dorpsontwikkelingsmaatschappijen in Dongeradeel, zogeheten DOM's. Hier opknappen van woningen, infrastructuur, veel verantwoordelijkheid in dorpen leggen, infrastructureel, dorpen leefbaar houden. Hier zou je de sociale agenda nog meer vorm in kunnen geven
- Hantum, multifunctioneel centrum. Men wil het graag realiseren, maar komt niet van de grond.
- Opknappen rotte kernen.
- Bloeiende dorpen, Hantum
- Nordwin College met regionale techniekbedrijven. Bedrijfsleven investeert in techniek en werkgelegenheid. MBO: 12 mensen die graag in eigen omgeving willen blijven. Maar dan moet er ook werkgelegenheid zijn. Onderwijs en ondernemers moten dus hand in hand werken.

Masterclass 3 – Zorg

Peter Laan heet de deelnemers welkom. Zorg was een van de onderwerpen in Vital Rural Area. Aan dit Europese samenwerkingsproject namen 13 projectpartners uit 6 EU-landen rondom de Noordzee deel. De inhoud van het project startte vanuit drie zogenoemde Work Packages die zijn geëvolueerd in 7 geselecteerde Vital thema's.

Inmiddels is de reguliere fase van het project afgerond en heeft 43 best practice projecten opgeleverd en een zogenaamd Rural Power Pack, een geïntegreerde methodiek voor de aanpak van frequent voorkomende plattellandsproblemen.

We zitten nu in de vervolgfase van het project waarin de disseminatie centraal staat (tot augustus 2014). Het gaat erom de "best practices" en de ontwikkelde methodiek naar een groot deel van de EU-28 landen te verspreiden.

De huidige masterclass is hiervan een onderdeel. Er wordt gekeken hoe de ontwikkelde methodiek in andere plattellandsregio's kan worden toegepast en hoe je op basis hiervan de samenwerking kunt voortzetten.

Dorpshuis Nieuwe Stijl in Burum

Marcella Jansen en Trees Flapper lichten in hun presentatie het Dorpshuis Nieuwe Stijl in Burum toe. Het was een van de pilotprojecten in Vital Rural Area. Diverse partijen uit de regio zoals dorpsbelangen, zorginstellingen onderwijsinstellingen hebben hier een bijdrage aan geleverd.

De problemen

Een van de gesignaleerde problemen en uitdagingen was de afname van voorzieningen en diensten. Schaalvergroting, de toename van mobiliteit en de verandering van behoeften en waarden burgers leidt tot een forse vermindering van aantal en

kwaliteit van de diensten en voorzieningen. Daarbij komen ontwikkelingen als vergrijzing en ontgroening die resulteren in een bedreiging voor de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van dorpen zoals Burum.

De oplossing

Het is niet zo dat je in één klap alle problemen de wereld uit kunt helpen.

Maar je kunt in ieder geval alvast een eerste stap zetten door:

- Interactief digitaal dorpsplatform met een aantal diensten op het gebied van zorg en welzijn
- Toegang tot dorpsportaal vanuit het dorps huis (virtueel loket)
- Toegang tot dorpsportaal vanuit huis
- Ontwikkeld om sociale cohesie te versterken

Burum heeft dit gedaan d.m.v. burum.openportaal.nl

Wat kun je doen via het dorpsportaal?

Op het portaal zijn verschillende ingangen die je toegang geven tot

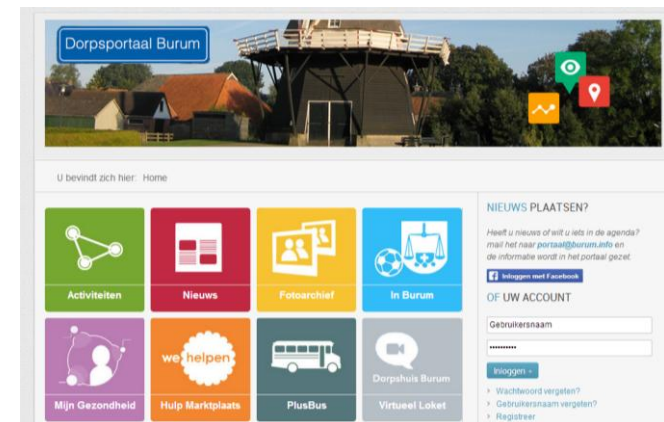
- Een overzicht van de activiteiten in de buurt
- Het nieuws uit de buurt
- Fotoarchief van alle evenementen in de buurt
- In Burum – Een overzicht van faciliteiten en bedrijven in de buurt
- Mijn Gezondheid een toegang tot huisarts en apotheker en inzage in het medisch dossier
- De marktplaats voor het vinden en verbinden, organiseren en delen van hulp op alle mogelijke gebieden
- Toegang tot het reserveren van de PlusBus voor uitstapjes en diensten
- Een virtueel loket voor contact met het gemeentelijke WMO loket en het digitale spreekuur van de Thuiszorg

Het digitale dorpsportaal is dus - een infrastructuur voor nieuwe ontwikkelingen, ook beschikbaar voor andere dorpen, gemeenten, regio's en (clusters van) organisaties.

De voorwaarden

Essentieel voor de implementatie is het draagvlak en betrokkenheid van:

- inwoners (early adaptors)
- organisaties in het dorp
- andere relevante stakeholders om diensten aan te passen aan lokale wensen
- vrijwilligers (beschikbaarheid, talenten)

- vraaggestuurde aanpak

Zeer belangrijk:

- Zonder investering in de procesbegeleiding kom je er niet
- Je moet blijven communiceren
- Zorg voor financiën zodat je de continuïteit kunt waarborgen (businesscase)

Tools

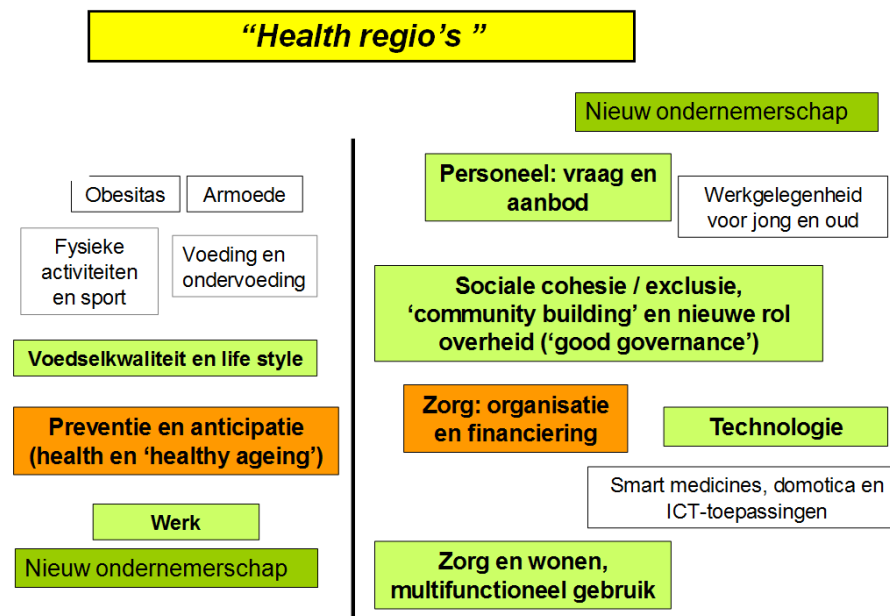
- Open source software
- Enquête
- Procesbeschrijvingen
- Do's en Dont's
- Handleiding gebruik en beheer dorpsportaal
- Technische handleiding
- Implementatiedocument dorpsportaal (plan van aanpak, businesscase)
- Rapportages, google analytics, cursusmap

Healthy Rural Area

Een voorstel voor een nieuw project

Peter Laan ging in op de vraag hoe je de resultaten rondom zorg vanuit Vital Rural Area kunt oppakken en verder kunt uitwerken.

- Hij laat zien over welke aspecten we spreken als we het hebben over gezondheid.
- Zijn voorstel voor de voortzetting houdt in dat je de thema's uit Vital combineert in nieuwe onderwerpen rond **Health, Wellbeing and Lifestyle**
- Het project **Health regions** kan worden uitgevoerd door een nieuw partnerschap gebaseerd op de bestaande partners met toevoeging van nieuwe regio's.
- Op 6 juni kan dit gepresenteerd worden aan de Vital-partners.
- Op de 'Annual Conference' op 25 juni is er de mogelijkheid om een nieuw project voor de periode 2014-2020 onder de aandacht te brengen
- Belangrijk is dat hiervoor een lead partner gevonden wordt.

A new project based on the approach and structure used in the Interreg IVb project Vital Rural Area (www.vitalruralarea.eu) consisting of:

- A 'best practices' approach in the associated regions
- The Rural Power Pack methodology as a way of finding solutions for problems encountered
- The Cooperative Agreement Approach as process instrument in all case studies
- Centres of Expertise or 'Living labs' in all associated regions, reflecting real-life situations and best practice results

A webbased project approach, as used in Vital Rural Area comprising:

- country pages reflecting the specific national and regional situation
- presentation of case studies in a 'story telling' way using the RPP methodology
- a Virtual Meeting Room, facilitating webinars and Masterclasses
- an open network structure, searching for new partners

Three closely related work packages covering themes for healthy rural life leading to the profiling, branding and sensing of the health regions:

- 1) *Healthy living*: prevention and anticipation (i.e. food, life style, community building and good governance)
- 2) *New entrepreneurship and technology to improve life quality* (i.e. new chances for entrepreneurs; broadband and ICT applications in care, housing, education, SMEs)
- 3) *Branding based on regional identity as 'health region'*

Work packages

Peter stelt drie work packages voor die alle drie verschillende van de Vital-thema's combineren:

Uitnodiging aan de partijen in de regio

Dit voorstel is bedoeld als raamwerk. De regio wordt uitgenodigd om

1. Te bekijken of deze work packages bij de opgaven van de regio passen en deze desgewenst bij te werken
2. De content voor de work packages op maat voor de regio uit te werken. Kijk wat er loopt aan projecten en hang de uitvoering daarvan in de work packages.

Zo zou je met lokale projecten kunnen meeliften in de nieuwe ronde van INTER-REG.

Transitie van vrijwilligers en ondernemerschap

Raar genoeg zitten hier in de zaal bijna allemaal beroepskrachten, terwijl het toch de vrijwilligers zijn die een groot deel van de zorgtaken in de dorpen uitvoeren? Hoe voorkom je dat de nabije zorg grotendeels op de schouders van de vrijwilligers blijft rusten? Dit is toch eigenlijk niet de manier. Het geeft ook geen stabiele basis, want als de vrijwilliger ermee ophoudt of het gewoon niet meer volhoudt – wie doet het dan?

Het antwoord ligt in nieuw maatschappelijk betrokken ondernemerschap. Je ziet onder de aanwezigen niet alleen weinig vrijwilligers, er zitten ook geen of bijna geen ondernemers in de zaal.. Toch zijn het vooral de ondernemers die constant innoveren. Je spreekt daarbij vooral over maatschappelijk betrokken ondernemerschap (MVO): ondernemers die maatschappelijk problemen signaleren en deze via MVO oplossen. Ze moeten daarvoor vaak lang en veel investeren, vooral veel eigen tijd. Maar zij zijn het die tenslotte die essentieel bijdragen aan de oplossingen. Vooral ondernemers met een binding in de regio kunnen inspelen op en maatwerk leveren voor de opgaven op lokale en regionale schaal.

Work package 1:

Healthy living: prevention and anticipation

Work package 2:

New entrepreneurship in health issues

Work package 3:

Branding and profiling the 'health region'

Masterclass 4 – Ecopolicy

Andree Hofer heet de deelnemers welkom. In deze masterclass staat het onderwerp 'demografische veranderingen' of 'krimp' centraal. We spreken dan over de combinatie van vergrijzing en ontgroening. We worden met z'n allen steeds ouder en tegelijkertijd trekken jonge mensen voor hun vervolgopleiding weg uit de dorpen in de perifere gebieden. Velen van hen komen na hun studie niet terug, hoewel ze dat wel zouden willen.

Een van de vragen in Vital Rural Area was hoe je hiermee om kunt gaan. In deze masterclass presenteert adviesbureau "Foarútsjoch", een groep leerlingen van het Dockinga College, de grootste scholengemeenschap in Noordoost-Friesland, de resultaten van hun onderzoek naar de aanpak van krimp in Noordoost Fryslân. Vervolgens laat Mike van de Wijnckel het simulatiespel Ecopolicy zien. Hiermee kun je oefenen en ervaren hoe je inzicht en grip kunt krijgen op complexe regionale processen.

Zeeuws-Vlaanderen

Mike van de Wijnckel stelt het platform uwnieuwetoekomst.nl voor. Het is een netwerk in Zeeuws-Vlaanderen, een van de regio's die geraakt worden door demografische veranderingen. Uwnieuwetoekomst onderneemt diverse activiteiten om op middellange en lange termijn het profiel en imago van Zeeuws-Vlaanderen positief te beïnvloeden. Dat gebeurt door samenwerking en daadkracht te organiseren op het vlak van regiopromotie, arbeidsmarktbevordering, bevolkingsimmigratie en positieve beeldvorming. Het is een initiatief van de Zeeuws-Vlaamse gemeenten (Hulst, Sluis en Terneuzen), het bedrijfsleven en instellingen in Zeeuws-Vlaanderen.

Scholen voor Duurzaamheid

Kees Siderius stelt het traject Scholen voor Duurzaamheid (SvD) voor introduceert. IVN initieert en begeleidt leerlingen en docenten daarin om betekenisvol en belevend te leren over water, energie, klimaat, duurzame ontwikkeling, landschap, natuur, voedsel of ruimtelijke ordening. SvD verbindt bedrijfsleven en maatschappij met onderwijs door jongeren advies uit te laten brengen over de toekomst van actuele maatschappelijke vraagstukken. Het programma werkt met serieuze opdrachtvragen van echte opdrachtgevers. Daarbij worden bewust geen randvoorwaarden gesteld. Het gaat erom de creativiteit van jongeren de vrije loop te laten en hen daarbij te stimuleren zich in bepaalde onderwerpen te verdiepen. Dit jaar werd het onderwerp krimp aan de orde gesteld. En van de scholen die deelnamen was het Dockinga College.

Foarútsjoch

In opdracht van de gemeente Dongeradeel en begeleid door IVN (Scholen voor Duurzaamheid) onderzochten leerlingen van het Dockinga College een aantal centrale onderwerpen die van belang zijn voor een welvarende regio: recreatie, wonen en werken. Voor elk van deze onderwerpen werkten zij adviezen uit aan de gemeente. Aan de hand daarvan formuleerden zij adviezen aan het college van b & w.

Recreatie

Onder de slogan 'Holwerd Wadd'n Dorp!' stelt het team Recreatie (Anna-Rixt, Astrid, Jantina, Rachel, Sigrid, Tabita, Sygrid en Margriet) het plan voor een Boulevard bij Holwerd voor die een verbinding moet leggen tussen dorp en Waddenzee. De adviseurs sluiten daarbij aan bij het project 'Holwerd aan zee'. Geef Holwerd een recreatieve kust heeft. De Waddenzeekan veel toeristen trekken. De boulevard moet dan ook bijdragen om deze mensen naar de waddenkust trekken.

De boulevard zal bij Holwerd worden gebouwd. Er is uitzicht op de Waddenzee en op wijde Friese weilanden. Dit geeft een rust en je kunt meteen vanaf de pier vertrekken naar Ameland.

Wonen

Het team Wonen (Anke, Anouk, Wiebe, Jacob, Hidde, Frank, Omer en Cillian) gaan in op de vragen:

- Wat te doen met de huizen die leeg komen te staan? Vele dorpen in Dongeradeel hebben een oude kern met toch ook vele vervallen en leegstaande huizen. Door dit verval krijgen dorpen een verwaarloosd aanzien. Wanneer deze huizen afgebroken zouden worden, zouden er veel gaten in de straten vallen.
 - Opvullen met nieuwbouwwoningen tast het pittoreske gezicht aan. Vervallen leegstaande huizen moeten dus worden opgeknapt, van binnen en van buiten. Maar dan wel op een duurzame manier anders is er geen belangstelling voor.
 - Het is de vraag tot hoever deze renovaties zouden kunnen gaan. Volgens het team zou de buitenkant nauwelijks moeten veranderen. Vn binnen juist wel, op een duurzame manier.
 - De gemeente zou de woningen niet moeten gaan opkopen om ze te laten slopen, maar subsidies geven om mensen te stimuleren om duurzaam te verbouwen en te wonen.
- Wat denken de leerlingen over 'Duurzame Beschermd Dorpsgezichten Dongeradeel'(DBDD)?
Doelstelling van DBDD is behoud en versterken van aantrekkelijke duurzame woonmilieus in en rond de vier beschermde dorpsgezichten van de gemeente: Holwerd, Ee, Metslawier en Paesens/Moddergat. Beschermde dorpsgezichten zijn dynamische gebieden die kunnen meegroeien met de eisen van deze tijd en waar het prettig wonen, werken en verblijven is. Het experiment brengt de bestaande kwaliteiten van de beschermde dorpsgezichten in beeld. Duurzaamheid is hierbij een belangrijk element.
Volgens het team wonen is DBDD toepasbaar op alle dorpen, die ook daadwerkelijk een oude kern bezitten of voorwerpen die niet verloren mogen gaan.

Werken

Het team Werken bestaat uit Douwe Pieter, Renze, Jasper, Joey, Sytze, Jimke, Timo, Ailco, Marinus Age en Renske. Zij gaan in op de volgende vragen:

- Wat betekent de Centrale As voor de economie en de duurzaamheid?

Wat komt er op de boulevard?

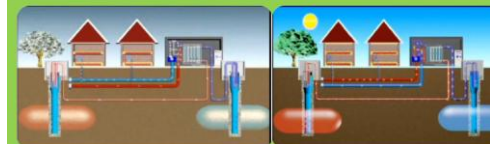

- Visrestaurant
- Souvenirwinkel
- Wekelijkse markt
- Watersportgelegenheden
- Wadlooptochten
- Overig ruimte voor winkels

Aardwarmte

- Verwarming
- Verkoeling

Centrale as - Duurzaamheid

- Mogelijkheden
 - Oplaadpunten
 - Warmtecollectoren
 - Duurzaam OV
 - Duurzame verlichting
 - Zonnepanelen
 - "Vortex-windturbines"

Het zorgt voor een betere bereikbaarheid waardoor de transportkosten aanzienlijk af zullen nemen. Bedrijven zullen nu eerder overwegen om zich te vestigen of uit te breiden. Daarnaast neemt het ondernemersrisico voor jonge mensen die een bedrijf willen starten af waardoor er meer starters zullen komen.

Er zullen wel mensen voor boodschappen naar de grotere kernen gaan. Maar als je die twee naast elkaar zet: (1) een stijgende economie, meer werk, goedkopere producten en (2): je boodschappen niet meer kunnen halen bij de buurtsuper – dan lijkt de keuze volgens het team niet moeilijk..

- Welke mogelijkheden zijn er voor werkgevers, ook hier weer met respect voor duurzaamheid?
Om vestiging van bedrijven gemakkelijker te maken zou je (potentiële) werkgevers tegemoetkomingen kunnen bieden, bijvoorbeeld in de vorm van reclamemogelijkheden, renteloze leningen, verlaging van de gemeentelijke belastingen. aanpassen van de bouwbelasting en verlagen van prijs en normen van de bouwvergunning.
Qua duurzaamheid hebben de ondernemers als eerste zelf een verantwoordelijkheid tot duurzaam inkopen, duurzaam vervoeren, duurzaam produceren en duurzaam bouwen. Ook zou je werkgevers kunnen stimuleren tot een beleid voor carpoolen of het gebruik van elektrische voertuigen.
- Hoe kun je de werkgelegenheid via het onderwijs stimuleren?
In Dongeradeel zit momenteel geen enkele HBO opleiding. Dat zou anders moeten. Bouw een HBO vleugel aan het huidige gebouw van ROC De Friese Poort. Het aanbod van het ROC bestaat vooral uit economische en verzorgingsgerelateerde opleidingen. Hiervoor kunnen er ook zonder problemen HBO opleidingen komen met havo als ideale vooropleiding. Een bijkomend effect zijn hogere cijfers, want uit onderzoek blijkt dat leerlingen van verschillende niveaus (die niet te ver van elkaar afwijken) die samenwerken elkaar stimuleren.

Wat vindt de wethouder?

Albert van der Ploeg (o.a. portefeuillehouder van volkshuisvesting, RO, duurzaamheid, Centrale As Dokkum-West en plattelandsprojecten) ervaart het als waardevol om los te raken van het denken in vaste patronen. Zo is het bijvoorbeeld een goed idee om via de dorpsontwikkelingsmaatschappijen goedkope woningen aan starters ter beschikking te stellen.

Misschien kan het advies van de leerlingen niet direct en één op één omgezet worden, maar het levert een waardevolle input om op dor te denken.

Eerder is een dergelijk advies ook voor de eigen schoolkantine van het Dockinga College uitgevoerd. Leerlingen hebben onderzocht hoe de maaltijden en snacks gezonder en duurzamer kunnen worden. Er kwamen goede ideeën uit voort, maar het bleek lastig om ook het gedrag van de leerlingen te veranderen. De supermarkt zit om de hoek, en dan is de verleiding groot om in de pauze chips en chocolade te gaan kopen. Uiteindelijk heeft een groep leerlingen het heft in eigen handen genomen. Een dag in de week runnen zij nu zelf de kantine. En dat blijkt te werken. Andere leerlingen voelen zich veel meer aangesproken wanneer hun medeleerlingen zelf verantwoordelijkheid nemen.

Ecopolicy

Als je dit allemaal hoort gaan je handen jeuken om naar nieuwe mogelijkheden te zoeken om jongeren langer in de regio te houden. Er zit veel creativiteit, en door dit soort projecten ontstaat veel sociale energie.

Een van de manieren om meer kennis over netwerken en complexe processen te verkrijgen is het serious gaming. Mike van de Wijnckel stelt als geslaagd voorbeeld het simulatiespel Ecopolicy voor.

Leren omgaan met complexe systemen

De simulatiegame Ecopolicy is ontwikkeld door Frederic Vester, een biochemicus en milieu-expert. Hij verdiepte zich in het onderzoek naar systemen en stelde zich de vraag: "Hoe kunnen we leren omgaan met complexe systemen en netwerken?" Volgens hem was de beste manier het learning by doing, spelend uitproberen, zelf vormgeven en ervaren.

Via het spel kunnen jongeren en volwassenen leren om in netwerken te denken. In de game bestuur je een land dat in wanhoop verkeert. Je hebt 12 rondes om het land weer tot een gezond evenwicht te brengen. Spelenderwijs leer je omgaan met complexiteit. Probeer je de kwaliteit van leven te verbeteren door banen te creëren en de productie op te voeren, dan neemt bijvoorbeeld ook de milieudruk toe. Daarmee verslechtert de kwaliteit van leven weer. Ga je toch door met maatregelen waarbij je alleen denkt aan het directe effect van je ingreep dan zet de bevolking je af en stuurt je het land uit.

De kracht van ecopolicy is de simulatie en visualisatie van alle ingrepen die je doet. Je ziet direct op welke -onverwachte- gebieden in het land gevolgen van je beslissingen merkbaar worden. En je merkt hoe lang sommige effecten door kunnen werken, of je dat nu wilt of niet. Zo ontwikkel je de vaardigheid om iedere beslissing eerst te bekijken in zijn samenhang met andere factoren en in het gehele netwerk. Een onmisbare vaardigheid voor iedereen die actief wil deelnemen aan onze complexe "netwerk" samenleving waarin steeds meer met steeds meer samenhangt.

"Wat we nodig hebben is een nieuwe kijk op de werkelijkheid: het inzicht dat veel van wat we als gescheiden waarnemen, in werkelijkheid samenhangt. Onzichtbare draden die zich achter de dingen die we waarnemen met elkaar verweven, zijn voor de gebeurtenissen in de wereld vaak belangrijker dan de dingen zelf." Frederic Vester

Je eigen netwerk maken

De game is een leermiddel om "complexiteitsvaardig" te worden. Maar het gaat er om wat achter de game zit: het netwerkdenken. De kracht van netwerkdenken is dat je in allerlei situaties "je eigen netwerk" kunt maken en je leert door te doen! Juist daarom is werken met Ecopolicy essentieel: gaming is snel en effectief om vaardigheden te ontwikkelen.

Vermeende brainrain

Dineke Wagenaar, masterstudent aan de Universiteit Twente, geeft een toelichting bij haar onderzoek. In opdracht van Netwerk Noordoost ontrafelde zij de feitelijke uitstroom van hoger opgeleide jongeren uit Noordoost Fryslân.. Van de verwachte massale uitstroom naar de Randstad blijkt volgens dit onderzoek geen sprake:

- Bijna 75% van de hogeropgeleide afgestudeerden woont nog steeds in Noord Nederland.
- Daarnaast woont ruim 40% van de hogeropgeleide afgestudeerden nog steeds in Noordoost Fryslân.

Vooraf twee factoren bepalen de keuze om na het afstuderen in Noordoost Fryslân te blijven:

- De woonregio tijdens de studie (wel of niet in Noordoost Fryslân: jongeren die voor de studie vertrekken naar andere streken in het land keren nauwelijks terug, jongeren die tijdens de studie in Noordoost Fryslân blijven wonen, wonen hier later ook veelal.

- Het feit of men al dan niet Friestalig is opgevoed. Van de afgestudeerden die *niet* Friestalig zijn opgevoed, vertrekt bijna 80% uit de regio, terwijl dit percentage vele malen lager ligt bij de afgestudeerden die *wel* Friestalig zijn opgevoed. De Friese taal brengt, zo blijkt uit dit onderzoek, een speciale binding met de streek mee.

In vergelijking met de krimpregio Oost Zeeuws-Vlaanderen (waar ruim 2/3 van de afgestudeerden vertrekt) valt de uitstroom in Noordoost Fryslân mee. Gelet op het economische profiel van de regio is het niet waarschijnlijk dat er op korte termijn veel werkgelegenheid voor hoger opgeleiden zal ontstaan.

Wat zou Noordoost Fryslân kunnen doen om de positieve trend toch te versterken?

Dineke Wagenaar doet de volgende aanbevelingen:

- Profileer je als woonregio voor hoger opgeleiden, en faciliteer deze groep daarin door bijvoorbeeld goede infrastructurele en OV-voorzieningen aan te bieden.
- Maak de werkgelegenheid in Noordoost Fryslân zichtbaar:
 - bijvoorbeeld door het aanbieden van traineeships in de regio, eventueel met een koppeling naar wonen,
 - of door het aanleggen van een database met geïnteresseerden die telkens als er vacature vrijkomt in de regio benaderd worden en met extra services geholpen worden om zich in Noordoost Fryslân te vestigen.

Je moet je ook afvragen of je met nieuw beleid hieraan kunt bijdragen. Of iemand weggaat of blijft is een eigen keuze. Dat blijft ook zo. Maar je moet wel voldoende inzichtelijk maken wat er in de regio al aanwezig is en welke mogelijkheden je hier hebt.

Als je in de streek eigen bedrijvigheid ontwikkelt, voeg je hier de kracht van de regionale identiteit aan toe. Het bedrijf is in de regio geworteld. Je kent de regio en kunt met regionaal verankerd ondernemerschap veel beter inspelen op mensen en processen in de regio.

Plenaire terugkoppeling

Pieter van der Werff nodigt de gespreksleiders van de drie masterclasses uit de resultaten van de sessies samen te vatten: wat is er besproken, kunnen we onderwerpen van de drie masterclasses aanscherpen, is er al iets te zeggen over het organiseren van mid-delen en welke mogelijkheden bestaan er via EU-pogramma's?

Masterclass 2: Sociale Inclusiviteit

Willem Foorthuis geeft een kort overzicht van de belangrijkste uitkomsten:

De definitie

- Organiseer de samenwerking van alle maatschappelijke partijen zodanig dat ze in samenwerking met elkaar een antwoord kunnen geven op maatschappelijke uitdagingen en innovaties.
- Sociale Inclusiviteit houdt dus in dat je het sociale domein verbindt met energie, wonen, werken en recreëren.

- Het onderwerp heeft veel raakvlakken met de andere thema's.
- Sterker nog: het kan nooit zelf een project zijn, maar het is een doorsnijdend onderwerp voor alle andere thema's, net als duurzaamheid en innovatie.

De spelers

- Tijdens de masterclass zaten vertegenwoordigers van alle relevante actoren aan tafel: ondernemers, maatschappelijke instellingen, onderwijs, ambtenaren en burgers. Al deze spelers zijn essentieel voor het onderwerp.
- Het is wel nodig dat elke speler een nieuwe houding leert. Kijk nooit alleen vanuit je eigen focus. Die moet je wel scherp krijgen als je een project aan het ontwikkelen bent. De volgende stap is erachter te komen hoe je de andere spelers kunt betrekken zodat ook zij aan het project kunnen bijdragen. Je zou dit het 'nieuwe ondernemerschap' kunnen noemen.
- Het belangrijkste is: stel de burger centraal. Alles wat je doet moet in het belang zijn van de mensen in het dorp of de wijk. Kom erachter wat zij willen. Dat is vaak iets anders dan ze zeggen, want het is lastig om iets te vragen wat je (nog) niet kent. Probeer dus altijd de gedeelde innovatie-ambitie te vinden.

De projecten

- Er is een hele reeks projecten in beeld gekomen. Gemeenschappelijk element is overal de coöperatie-gedachte. Neem verantwoordelijkheden van de gemeente over, maar zorg ervoor dat je de belangrijke spelers aan boord hebt en dat ook de gemeente vanuit haar nieuwe rol als 'faciliteerder' haar verantwoordelijkheid blijft nemen.
- Dit vraagt om een lange adem. Je wilt immers de samenleving meenemen en daarbij vooral ook de positie van jongeren, ouderen en kansarmen verbeteren. Dit kost veel tijd en gaat vaak ten koste van de snelle winst.
- Probeer dus kleine successen te boeken zodat voor iedereen zichtbaar wordt wat je doet. Maar maak tegelijk duidelijk dat de eerste winst niet hetzelfde is als het hele project. Want dan loop je gevaar dat het toch weer blijft steken in het sectorale en dat het minder rijk wordt dan je eerst voor ogen had. Denk dus niet alleen in projecten, maar in programma's waarin je meerdere projecten kunt schakelen.

De middelen

- Bekijk eerst welke projecten je hebt. Verzin dus geen nieuwe projecten, maar geef een innovatie mee aan de geplande projecten.
- Dit doe je allereerst door te kijken welke spelers je kunt betrekken. Daarna kijk je samen met de spelers hoe je vanuit de gemeenschappelijke focus de innovatiestap kunt maken.
- Dit levert alvast meer middelen op dan je in je eentje hebt.
- Deze gezamenlijke middelen leveren vervolgens de eigen bijdrage die je nodig hebt als je subsidie wilt.
- In de masterclass bleek dat je via de Centrale As al zoveel spelers en middelen kunt schakelen dat je helemaal geen EU-subsidie meer nodig hebt. Alleen bij wijze van spreken, want meer geld is natuurlijk altijd mooi, en waarom zou je EU-geld laten liggen? Hoe dan ook, vanuit een regionale insteek maak je wél kans op bijvoorbeeld INTERREG-gelden, maar vanuit een lokale niet.
- Richt je niet te veel op een object / gebouw. Je ziet dat het lastig is om een MFC te financieren, maar een vernieuwingsproces in een dorp wel. En daar kun je het MFC slim in mee laten liften.

- Staar je niet blind op één fonds. Probeer via je gemeenschappelijke focus ook bronnen aan te boren waar jouw partners toegang toe hebben; dus bijvoorbeeld onderzoeks- en onderwijsprogramma's die via partners in onderzoek en onderwijs binnen bereik komen.
- Je kunt met sociale innovatie prima terecht bij EFRO, ESF en INTERREG. Let wel: niet met de sociale agenda als zodanig, maar met de innovatieve coöperatie in de regio.
- Bedenk dat Europa niet alleen 'halen' betekent, maar ook 'brengen'. Maak dus helder, wat je 'smart specialisation' is. Waarin ben je bijzonder en onderscheidend, en wat heb je anderen dus te bieden? Zeg dus niet: "ik heb een leeg kopje en ik wil er koffie in." Wat moet je wel zeggen? "ik heb hier alvast de suiker. Wie heeft de bonen, wie de melk en wie het water? Hoe maken we samen een lekkere koffie? En hoe komen we samen aan het kopje?"
- Koppel de aspecten fysiek – sociaal – innovatief – duurzaam. En breng vervolgens in beeld wat je er economisch mee opschiet. Dan ben je 'smart' bezig.

Masterclass 3: Zorg

Peter Laan neemt het woord en licht de resultaten uit de masterclass Zorg toe.

- De masterclass werd geopend met een presentatie over het Dorpsportaal Burum, de praktische uitvoering van een van de projecten in Vital Rural Area. Je zag daarin hoe sociale cohesie vorm en inhoud kan krijgen op dorpsniveau. In de aansluitende discussie ging het om de vraag hoe dit kunt verder kunt brengen als een voorbeeld voor verdere uitwerking, verdieping en aanscherping.
- De tweede presentatie ging om het vervolg van het partnerschap van Vital Rural Area, maar dan met een nieuwe focus. In dit project hebben een aantal sterke partners elkaar gevonden die ook met elkaar willen doorwerken. Je zou de zeven thema's uit het project nieuw kunnen schakelen en een nieuwe focus kunnen geven: van 'zorg' naar 'health'. Gezondheid is een zeer relevant, en tegelijk ook een rijk onderwerp. Het raakt vele doelgroepen en sectoren. Om maar een paar te noemen:
 - de transitie naar de omgang met een vergrijzende bevolking
 - arbeidsparticipatie (jongeren, ouderen en kansarmen)
 - omgaan met obesitas en ondervoeding
 - nieuw ondernemerschap

Een kader voor het vervolg

- Onder de titel 'Healthy Rural Area' is een kader geschetst voor een nieuw EU-project. Je kunt daarbij heel goed aanknopen bij een van de ontwikkelingen die binnen Vital hebben plaatsgevonden: de 'living lab', een soort experimentele opstelling voor het testen van innovaties in een real life situatie. Je bereikt daardoor twee doelen: a) een concreet voorbeeld in de praktijk van de regio voor de realisering van innovaties, en b) een verbinding leggen met de regionale en Europese innovatie-opgave.
- Het MKB speelt hier een essentiële rol in. Ondernemers zijn bij uitstek degenen die innoveren, en specifiek de sociale en maatschappelijk verantwoorde ondernemers.
- De kennisinstellingen zouden een veel prominentere rol moeten en kunnen spelen. Beleid en innovaties in de regio zijn nog te weinig ingebed in de opleidingen. Je ziet dit ook in de INTERREG-projecten. Vaak is er indrukwekkend aantal kennisinstellingen als partner aan het pro-

ject verbonden, maar ze blijven doorgaans op een academische afstand tot de projecteigenaren en –uitvoerders. Het praktijkonderzoek en de vertaling naar de praktijk in het onderwijs blijven vaak onderontwikkeld.

- We hebben dus drie dingen nodig: de input vanuit het onderzoek, de doorvertaling naar het regionale onderwijs en naar het MKB dat voor de realisering van innovaties en essentiële rol speelt.
- Het kader dat in de masterclass voor het vervolgproject Healthy Rural Area is geschetst zou vervolgens vanuit de regio met content gevuld kunnen en moeten worden. Dit is dus een oproep aan de partijen in de regio. Die opgave wordt hierbij aan de regionale spelers meegegeven.

EU-schaal en middelen

- INTERREG V B is beslist geen passend programma voor de sociale agenda. Innovatie in het MKB en nieuw ondernemerschap daarentegen wel.
- De thematiek van gezondheid in de brede betekenis (zorg, krimp, wmo, mentale gezondheid, ondernemerschap) zou je op een integrale manier vorm en inhoud kunnen geven.
- De eindconclusie was, om nu eerst met de achterban van de betrokken spelers te gaan praten en daarna opnieuw in één of meerdere masterclasses bij elkaar te komen voor verdere uitwerking.

Masterclass 4: Ecopolicy

Mike van de Wijnckel licht de hoofdpunten van de masterclass Ecopolicy toe. Het ging hier om de aandachtspunten krimp en leefbaarheid en de rol die jongeren hierin kunnen spelen. Zij kunnen beter dan wie ook hun perspectief onder de aandacht brengen en van daaruit adviezen en mogelijke oplossingen uitwerken. De masterclass ging erover hoe je in gesprek kunt komen met jongeren en hoe je de complexiteit van deze vraagstukken aan hun duidelijk kunt maken.

- Een van de presentaties in deze masterclass werd verzorgd door een groep jonge adviseurs van het Dockinga College.
 - Ze hebben in drie werkgroepen (recreatie, wonen en werken) per thema gezocht naar mogelijkheden om jonge mensen in de regio te houden en naar de regio toe te trekken.
 - Voor recreatie werd voorgesteld een nieuwe boulevard bij Holwerd te ontwikkelen, om toeristen aan te trekken en mensen van en naar Ameland tot een langer verblijf te verleiden.
 - Voor wonen stond het duurzaam bouwen en renoveren van huizen centraal. Via beschermde dorpsgezichten kun je eraan bijdragen de geschiedenis van de dorpen te bewaren en in een nieuw jasje te steken.
 - Hoofdconclusie was dat een hbo-opleiding in de regio kan bijdragen om jonge en goed opgeleide mensen binnen de regio te houden. Zorg en economie zouden zeker deel uit moeten maken van het onderwijsaanbod.
- Daarna ging de masterclass in op de manier om de complexiteit van vraagstukken van krimp en leefbaarheid onder de knie te krijgen en in netwerken te leren denken en werken. Dit kun je doen via het simulatiespel Ecopolicy, waarin de economische en ecologische gevolgen van je handelen indrukwekkend voelbaar en beleefbaar gemaakt worden.

Afsluiting en vervolg

Andree Hofer sluit de bijeenkomst met een bedankwoord aan de gespreksleiders en de deelnemers.

- De volgende sessie van vier masterclasses vindt plaats op 15-05. Dan staan de onderwerpen water, energie, duurzaamheid en groene mobiliteit centraal – allemaal thema's die in Vital een rol hebben gespeeld en die in de masterclasses met de inbreng van iedereen verdiept zullen worden.
- Daarna volgt nog een sessie op 28-05. Dan staan de onderwerpen innovatie in MKB en onderwijs, agrobuisness en biobased economy op de agenda.
- Op 06-07 is de wrap up van alle masterclasses tijdens de afsluitende bijeenkomst van het Europese project Vital Rural Area gepland. Het gaat om terugblikken op de resultaten en zeker ook om vooruitkijken naar het vervolg. Iedereen is van harte welkom.

Uitnodiging voor het vervolg

Pieter van der Werff nodigt alle deelnemers uit om actief te blijven meedenken. Deze masterclasses zijn een waardevol startpunt van een intensieve verkenning in de regio. Maar we zijn er nog lang niet. Willen we echte resultaten bereiken moeten we vanaf nu intensief blijven samenwerken. Daarin speelt de Kenniswerkplaats Noordoost Fryslân een centrale rol. Wie voorstellen en bijdragen heeft kan deze kenbaar maken via de contactpagina van kenniswerkplaatsnoordoostfryslan.nl/. Van daaruit kunnen alle vervolgacties worden gebundeld.

vitalruralarea

European Union

The European Regional Development Fund

The Interreg IVB North Sea Region Programme

*Investing in the future by working together
for a sustainable and competitive region*